

Σεβ. Ναυπάκτου Ιεροθέου: Ο όρος “Αυτοκέφαλη Εκκλησία”

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου](#)

τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Σέ προηγούμενο κείμενό μου κατέληξα στό ὅτι σέ ἐπόμενο κείμενο θά ἀσχοληθῶ μέ τόν ὅρο «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία», πού παρερμηνεύεται. Αὐτό τό κάνω μέ τήν παρούσα μελέτη, μέ τήν ὁποία ἐπεκτείνω τίς σκέψεις μου, πού συνοπτικά εἶχαν διατυπωθῇ καί παλαιότερα.

Ὅταν ἀναφερόμαστε στίς κατά τόπους Ἐκκλησίες τίς ἀπο-καλοῦμε Αὐτοκέφαλες, καί στόν Τόμο μέ τόν ὁποῖον χειραφετοῦνται οἱ Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί χορηγεῖται σέ αὐτές ἡ αὐτοδιοίκηση γίνεται λόγος γιά Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία.

Θεωρῶ ὅτι ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλη Ἐκ-κλησία πρέπει νά διευκρινισθῇ τό τί σημαίνει ἐκκλησιολο-γικῶς. Καί αὐτό εἶναι σημαντικό, διότι τό πρόβλημα πού ἀνέκυψε μέ τήν Οὐκρανία εἶναι ἓνα σύμπτωμα, ἀλλά τό αἶτιο τῆς ἀσθενείας βρίσκεται στό πῶς θεωρεῖται σήμερα ἡ λεγόμενη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, ἀπό μερικές κατά τόπους

Ἐκκλησίες. Αυτό θά γίνη σαφές μέ ὅσα θά γραφοῦν στήν συνέχεια.

1. Ὁ Χριστός κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας

Κατ' ἀρχάς πρέπει νά τονισθῇ ὅτι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, καί ἐννοῶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι ὁ Χριστός. Αυτό τό γράφει κατὰ τρόπο ἀπόλυτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Καί πάντα ὑπέταξεν ὑπό τούς πόδας αὐτοῦ, καί αὐτόν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπέρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστί τό σῶμα αὐτοῦ, τό πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφ. α', 22-23).

Καί στήν συνέχεια γράφει: «Ἀληθεύοντες δέ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτόν τά πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τό σῶμα συναρμολογούμενον καί συμβιβαζόμενον διά πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἐνός ἐκάστου μέρους τήν αὐξήσιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομήν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφ. δ', 15-16).

Τά ἀποστολικά αὐτά χωρία εἶναι σαφέστατα. Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός. Αὐτός συναρμολογεῖ καί συνδέει ὅλο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καί κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μέ τό χάρισμα πού διαθέτει, συμβάλλει στήν αὐξήσιν τοῦ σώματος καί τήν οἰκοδομήν του μέ ἀγάπην.

Σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ἴδιας Ἐπιστολῆς γράφει ὅτι «ὁ Χριστός κεφαλή τῆς ἐκκλησίας, καί αὐτός ἐστί σωτήρ τοῦ σώματος» (Ἐφ. ε', 23). Αυτό σημαίνει ὅτι Σωτήρας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός καί ὅτι κανένα μέλος τοῦ σώματος δέν σώζει τήν Ἐκκλησίαν, ἀλλά παραμένει στήν Ἐκκλησίαν γιά νά σωθῇ.

Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστός εἶναι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί κανένας ἄλλος, τότε τί σημαίνει ὅτι μιᾷ Τοπικῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι Αὐτοκέφαλη; Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μέ ἀπόλυτο τρόπο ἐρωτᾷ: «Μεμέρισται ὁ Χριστός; μή Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπέρ ὑμῶν; ἢ εἰς τό ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε;» (Α' Κορ. α', 13).

Ἔτσι, οἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν πρέπει νά νοοῦνται ὅτι εἶναι ἀνεξάρτητες αὐτοκεφαλίες, ἀλλά πρέπει νά νοοῦνται ὅτι εἶναι κατὰ τόπους Ἐκκλησίες κατὰ τρόπον εὐχαριστιακό.

Στήν θεία Εὐχαριστία ἕνας εἶναι ὁ Ἀμνός ἐπάνω στό Δισκάριο, ἕνας εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Ὅποῖος μελίζεται χωρίς νά διαιρῇται, γι' αὐτό ὁ Προεστῶς τῆς Εὐχαριστιακῆς Συνάξεως λέγει: «Μελίζεται καί διαμερίζεται ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ μελι-ζόμενος καί μή διαιρούμενος». Ἔτσι, καθένας κοινωνεῖ ὁλόκληρο τόν Χριστό καί ὄχι ἕνα μέρος Του.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἔλεγε ὅτι αὐτή ἡ εὐχαριστιακή φράση εἶναι «τό κλειδί τοῦ μυστηρίου τῆς Πεντηκοστῆς». Στήν Παλαιά Διαθήκη ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς», ἀλλά αὐτό γίνεται τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μέσα στήν Ἐκκλησία μέ τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. «Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι ἀπό τήν Πεντηκοστή, πού ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ μετέχει στήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, πού μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς, ὁλόκληρος ὁ Χριστός κατοικεῖ στόν κάθε πιστό, σ' ἐκεῖνον ὅμως στόν ὁποῖο ἔχει “μορφωθεῖ” ὁ Χριστός».

Δηλαδή, ἀπό τήν Πεντηκοστή τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πηγή τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, δυνάμει τῆς ἐνώσεως θείας καί ἀνθρωπίνης φύσεως στήν ὑπόσταση τοῦ Λόγου, ὅποτε καί αὐτό «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς».

Ὁ Χριστός εἶναι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ κατά τόπους προεστῶτες θεωροῦνται ὡς κεφαλές εἰς τύπον καί τόπον τοῦ Χριστοῦ καί ὄχι ὡς ἀντιπρόσωποί Του καί βικάριοί Του.

2. Ὁ Μητροπολίτης θεωρεῖται ὡς κεφαλή τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου εἰς τύπον Χριστοῦ

Προσπάθησα νά ἐντοπίσω ἱερούς Κανόνες, στούς ὁποίους νά ὑπάρχη ἡ λέξη αὐτοκέφαλον. Παρά τήν ἀναζήτησή μου δέν συνάντησα αὐτόν τόν ὅρο στούς ἱερούς Κανόνες, ἀλλά ἄλλους ὅρους, ὅπως: ἀνεπηρέαστον, ἀβίαστον κλπ.

Ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στίς Οἰκουμενικές Συνόδους δόθηκε μιά ἐλευθερία σέ διάφορες κατά τόπους Ἐκκλησίες νά χειροτονοῦν τούς Ἐπισκόπους τους καί νά ἀσκοῦν τήν διοίκηση τῶν Ἐπαρχιῶν τους, χωρίς οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες νά ἐπεμβαίνουν στά ἐσωτερικά τους.

Ἡ βάση λειτουργίας τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν εἶναι ὁ 34ος Ἀποστολικός Κανόνας, πού διαγορεύει:

«Τούς Ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους, εἰδέναι χρή τόν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καί ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς κεφαλὴν, καί μηδέν τι πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· μόνα δέ πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει, καί ταῖς ὑπ' αὐτήν

χώραις. Ἀλλά μηδέ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. Οὕτω γάρ ὁμόνοιᾳ ἔσται, καί δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, καί ὁ Υἱός, καί τό ἅγιον Πνεῦμα».

Ἡ μετάφραση εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

«Οἱ ἐπίσκοποι κάθε ἐπαρχίας πρέπει νά γνωρίζουν αὐτόν πού εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά τους καί νά θεωροῦν αὐτόν ὡς κεφαλή καί νά μήν κάμνουν τίποτε παραπάνω χωρίς τή γνώμη ἐκείνου• ἀλλά ὁ καθένας νά κάμνη μόνο ἐκεῖνα, ὅσα τοῦ καθορίσει (ὁ ἀνώτερός του) γιά τήν ἐπαρχία του καί γιά τίς πόλεις πού ἀνήκουν σ' αὐτή. Ἀλλά οὔτε κι ἐκεῖνος νά κάμνη κάτι χωρίς τή γνώμη ὁλονῶν. Γιατί ἔτσι θά ὑπάρχη ὁμόνοια καί θά δοξασθῇ ὁ Θεός “διὰ Κυρίου ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι”• ὁ Πατέρας καί ὁ Υἱός καί τό Ἅγιο Πνεῦμα» (Προδρόμου Ἀκανθόπουλου).

Στόν Ἀποστολικό αὐτόν Κανόνα ὑπάρχει μιᾷ θαυμαστή ἰσορροπία, γιά νά ἐπικρατῇ ἐνότητα στήν Ἐκκλησία καί ἀφορᾷ ὅλα τά ἐπίπεδα τοῦ συνοδικοῦ συστήματος στήν Ἐκκλησία.

Κατά τόν Ἰωάννη Ζωναρᾶ (1074-1130 μ.Χ.), πού ἐρμηνεύει τόν Κανόνα αὐτόν, ὅπως τά σώματα, ἃν δέν ἔχουν τήν ἐνέρ-γεια μιᾶς κεφαλῆς, κινοῦνται πλημμελῶς ἢ εἶναι ἄχρηστα παντελῶς, ἔτσι καί τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, «εἰ μή ὁ πρωτεύων τούτου, καί τάξιν πληρῶν κεφαλῆς, ἐπὶ τῆς οἰκείας διατηροῖτο τιμῆς, ἀτάκτως καί πλημμελῶς κινήσεται». Ἐδῶ πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ὁ πρῶτος «τάξιν πληρῶν κεφαλῆς».

Στήν συνέχεια ἐρμηνεύει ὅτι τούς πρώτους Ἐπισκόπους κάθε Ἐπαρχίας, δηλαδή τούς Ἐπισκόπους τῶν Μητροπόλεων, ὁ παρῶν Κανὼν «κεφαλὴν ἡγεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας κελεύει», ὥστε «χωρίς ἐκείνου μηδέν ποιεῖν» στήν κοινή κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή σέ «συζητήσεις δογματικές, οἰκονομίας περί σφαλμάτων κοινῶν, καταστάσεις ἀρχιερέων, καί ὅσα τοιαῦτα». Βεβαίως, δέν παραχωρεῖται στόν «Πρῶτον» νά καταχρᾶται τήν τιμή, νά ἐπεμβαίνει ἄνευ τῆς γνώμης τῶν Ἐπισκόπων στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν Ἐπισκόπων τους.

Ὁ Θεόδωρος Βαλαμών (1140-1199 μ.Χ.) ἐρμηνεύοντας αὐτόν τόν Κανόνα, γράφει ὅτι «τάξις συνέχει πάντα καί τά οὐράνια, ἀλλά καί τά ἐπίγεια». Ὅταν κἀνὴ λόγο γιά τά οὐράνια, ἐννοεῖ τούς ἀγγέλους καί τούς ἁγίους. Ἔτσι, ὁ Κανὼν αὐτός διορίζει «τιμᾶσθαι τούς χειροτονήσαντας ὑπὸ τῶν χειροτονηθέντων• οὗτοι γάρ εἰσι πρῶτοι, καί κεφαλαί αὐτῶν». Καί στήν συνέχεια ἐρμηνεύει: «Διό καί ὠρίσθη κατὰ κοινήν γνώμην, τά ἐπέκεινα τῆς διοικήσεως τῶν ἀνηκόντων ἐκάστη παροικία, εἰς ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν ἀποβλέποντα καί περιτ-τά λογιζόμενα,

μή γίνεσθαι χωρίς γνώμης τῶν πρώτων». Ἀλλά καί στόν Πρῶτο «τοιοῦτον τι ποιεῖν ἄνευ γνώμης τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ οὐκ ἐνεδόθη».

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ἐρμηνεύοντας αὐτόν τόν Ἀποστολικό Κανόνα, γράφει:

«Διά τοῦτο καί ὁ παρών Κανὼν διορίζει. Ὅτι ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς κάθε ἐπαρχίας πρέπει νά γνω-ρί-ζουν ἐκεῖνον, ὁποῦ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, ἥτοι τόν Μητροπολίτην• καί νά νομίζωσιν αὐτόν ὡς κεφαλὴν ἰδικήν των, καί χωρίς τήν αὐτοῦ γνώμην νά μή κάμνουσι κἀνένα πρᾶγμα περιττόν: ὁποῦ δέν ἀνήκει δηλαδή εἰς τὰ ἐνορίας τῶν Ἐπισκοπῶν τους, ἀλλ' ὑπερβαῖνον αὐτάς, ἀποβλέπει εἰς τήν κοινήν ὅλης τῆς ἐπαρχίας κατάστασιν• καθώς, λόγου χάριν, εἶναι τὰ περί δογμά-των ζητήματα, αἱ οἰκονομίαι καί διορθώσεις τῶν κοινῶν σφαλ-μάτων, αἱ καταστάσεις καί χειροτονίαι τῶν Ἀρχιερέων, καί ἄλλα παρόμοια. Ἀλλά νά συνάγωνται εἰς τόν Μητροπολίτην, καί μαζί μέ αὐτόν νά συμβουλευώνται διά τὰ τοιαῦτα κοινά πράγματα, καί ἐκεῖνο ὁποῦ ἤθελε φανῇ περί αὐτῶν καλλίτερον, κοινῶς νά αποφασίζεται. Ὁ καθ' ἕνας ἀπό τούς Ἐπισκόπους, ἐκεῖνα μόνον νά πράττη καθ' ἑαυτόν, χωρίς τήν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου του, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἐπισκοπῆς του, καί εἰς τὰς χώρας, ὁποῦ εἰς τήν ἐπισκοπὴν του εἶναι ὑποκείμενοι. Καθώς ὅμως οἱ Ἐπίσκοποι δέν πρέπει νά πράττωσι κἀνένα πρᾶγμα κοινόν χωρίς τήν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου, ἔτσι παρομοίως καί ὁ Μητρο-πολίτης, δέν πρέπει νά κάμνη κἀνένα τοιοῦτον κοινόν πρᾶγμα μόνος καί καθ' ἑαυτόν, χωρίς τήν γνώμην ὅλων του τῶν Ἐπισκό-πων. Διά τί μέ τοῦτον τόν τρόπον θέλει εἶναι ὁμόνοια καί ἀγάπη, ἀνάμεσα καί εἰς τούς Ἐπισκόπους, καί Μητροπολίτας, καί εἰς Κληρικούς, καί εἰς Λαϊκούς. Ἐκ δέ τῆς ὁμονοίας ταύτης καί ἀγάπης θέλει δοξασθῇ ὁ Θεός καί Πατήρ, διά μέσου καί τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δέ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐφάνέρωσεν εἰς τούς ἀνθρώπους τό τοῦ Πατρός του ὄνομα, καί τήν ἀγάπην ἐνομοθέτησε, λέγων• “Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοί μαθηταί ἐστε, ἐάν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις” (Ἰω. ιγ', 35, Ματθ. ιστ'). Καί θέλει δοξασθῇ ἐν τῷ ἁγίῳ του Πνεύματι, τό ὁποῖον διά τῆς χάριτός του ἤνωσεν ἡμᾶς εἰς μίαν πνευματικὴν συνάφειαν. Ταύτόν εἰπεῖν, ἐκ τῆς ὁμονοίας ταύτης, θέλει δοξασθῇ ἡ Ἁγία Τριάς, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καί τό ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ τήν εὐαγ-γελική φωνήν, τήν λέγουσαν• “Οὕτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπρο-σθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλά ἔργα, καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς”».

Ἀπό τόν Ἀποστολικό αὐτόν Κανόνα καί τήν ἐρμηνεία του φαίνεται ὅτι στό Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως ὁ Μητρο-πολίτης τῆς Πόλεως τῆς Ἐπαρχίας εἶναι Πρῶτος, ὡς κεφαλὴ, πρέπει νά δέχεται τήν τιμὴ τῶν Ἐπισκόπων, δέν πρέπει νά γίνεται τίποτε ἀπὸ τὰ περιττά χωρίς τήν γνώμη του, ἀλλά καί ἐκεῖνος δέν

πρέπει νά κάνη κάτι χωρίς τήν γνώμη ὄλων τῶν Ἐπισκόπων. Ἔτσι, φαίνεται τό συνοδικό σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί συγχρόνως τό ἱεραρχικό.

Ὅποια σχέση ἔχει ὁ Ἐπίσκοπος πρός τούς Μητροπολίτες του, τέτοια σχέση ἔχει ὁ Μητροπολίτης πρός τόν Πατριάρχη, στόν ὁποῖο ὑπάγεται. Καί ἐπειδή τό σύστημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό καί ἱεραρχικό, κάποια παρόμοια σχέση πρέπει νά ὑπάρχη τοῦ κάθε Προκαθημένου μέ τόν Πρωτόθρονο Πατριάρχη, τόν Ἀρχιεπίσκοπο Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικό Πατριάρχη, καίτοι εἶναι ἰσοστάσιοι. Δέν μπορεῖ κανεῖς νά ἰσχυρισθῇ ὅτι τό συνοδικό σύστημα σταματᾷ στόν κάθε Προκαθήμενο μιᾶς Ἐκκλησίας καί τελικά οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν θά παραμένουν ἀκέφαλοι καί οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες θά λειτουργοῦν ὡς ἀνεξάρτητες πολυκέφαλες Ἐκκλησίες.

Αὐτό θά ἀναλυθῇ στά ἐπόμενα.

3. Ὁ «Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος»

Ὅπως εἶδαμε, ὁ Μητροπολίτης στήν ἐπαρχία του, κατά τό Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως, θεωρεῖται ἀπό τούς Ἐπισκόπους ὡς κεφαλή, δηλαδή Πρῶτος, χωρίς, βέβαια, νά ἀντικαθιστᾷ τόν Χριστό, πού εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι διοικητική κεφαλή κατά τήν τάξη καί τόν τύπο τοῦ Χριστοῦ –πού εἶναι ἡ κεφαλή ὅλης τῆς Ἐκκλησίας– ἐκφράζοντας τό μυστήριο τῆς αἰσθητῆς παρουσίας Του, ὥστε νά μή καταργῆται ἡ θεολογική ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ καί Μία.

Στήν Ἐκκλησία μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἐμφανίσθηκε ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος, μέ τήν ἔννοια ὅτι αὐτός δέν ὑπαγόταν στόν Μητροπολίτη-Κεφαλή τῆς ἐπαρχίας, ἀλλά ἦταν Αὐτοκέφαλος ὡς πρός τόν Μητροπολίτη τῆς περιοχῆς, ἀλλά ὑπαγόταν ἀπευθείας στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, τόν ὁποῖον μνημόνευε γιά νά διασφαλισθῇ ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί τό συνοδικό-ἱεραρχικό σύστημα-πολίτευμά της. Ἐπίσης, «Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» χαρακτηριζόταν καί ἐκεῖνος πού ἦταν πέρα ἀπό τά κανονικά ἐδάφη ἄλλων Μητροπόλεων, ὅπως γιά παράδειγμα ὁ Μεθόδιος στήν Μοραβία. Ἔτσι, ὁ «Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» δέν ἦταν ἀνεξάρτητος, ἀλλά ὑπαγόταν στόν Πατριάρχη Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως.

Κατά τόν καθηγητή Ἰωάννη Ταρνανίδη, πού ἀξιοποιεῖ καί τήν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία στό θέμα αὐτό, τό «αὐτοκέφαλο» δέν ἀναφέρεται «σέ μιᾶ συγκεκριμένη καί σταθερή γιά ὅλες τίς ἐποχές μορφή ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας», μάλιστα δέ «στή σύγχρονη ἔρευνα χρησιμοποιοῦνται πολλές φορές

έσφαλμένως».

Έπισημαίνει στην συνέχεια: «Στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ὁ ὅρος “αὐτοκέφαλος” ἐμφανίσθηκε καί χρησιμοποιήθηκε προσαρτημένος στόν τίτλο κυρίως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, γιά νά προσδώσῃ σ’ αὐτόν κύρος. Βασικό προνόμο τοῦ “αὐτοκέφαλου ἀρχιεπισκόπου” ἦταν ἡ ἀποδέσμευσή του ἀπό τόν μητροπολίτη τῆς περιφέρειας καί ἡ ἀπευθείας ὑπαγωγή του στόν Πατριάρχη τῆς Κωνσταντινουπόλης. Ὁ “αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος” χειροτονοῦνταν ἀπό τόν Πατριάρχη, τόν ὁποῖο ἦταν ὑποχρεωμένος νά μνημονεύει, δείχνοντας ἔτσι τήν ἐξάρτησή του ἀπό ἐκεῖνον. Ἐπομένως, στό πρῶτο στάδιο ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ “αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκόπου” ἦταν περιορισμένη καί εἶχε ἰσχύ μόνον στίς σχέσεις του μέ τόν μητροπολίτη τῆς περιοχῆς».

Ὁ ὅρος αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος εἶναι σαφέστατος καί δέν ἐννοεῖ καθόλου τόν αὐτο-ἀνεξάρτητο, ἀφοῦ ὑπαγόταν στόν Πατριάρχη Κωνσταντι-νουπόλεως, τόν ὁποῖον καί μνημόνευε.

Ὅπως καί πάλι σημειώνει ὁ Ἰωάννης Ταρνανίδης, τό κύρος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου πού ὑπῆγετο στόν Πατριάρχη καί συνεπῶς καί ἡ σημασία τοῦ αὐτοκεφάλου «ἄρχισε νά ἀνεβαίνει κυρίως ἀπό τόν 9ο αἰῶνα, ὅταν τό θέμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπετέλεσε τμῆμα τῶν γενικότερων πολιτικῶν ἐπιδιώξεων τῶν Σλάβων ἡγεμόνων καί συγκεκριμένα τῶν Βουλγάρων Βόρη καί Συμεών». Ὁ Βόρης ἐκμεταλλεύθηκε τόν ἀνταγωνισμό μεταξύ Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς Ἐκκλησίας καί ἐπιδίωξε νά ἐκβιάσῃ τήν Κωνσταντινούπολη νά τοῦ παραχωρήσῃ ἐκκλησιαστική αὐτονομία. «Ἀπ’ αὐτή τήν διμερῆ ἐκκλησιαστική καί πολιτική πίεση προῆλθε ἡ νέα μορφή “αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκόπου”, πού ὑποσκελίζοντας τό μητροπολίτη ἔπαιρνε θέση ἀμέσως μετά τόν Πατριάρχη».

Ὅμως, καί μέ αὐτήν τήν ἀναβάθμιση ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» δέν ἔλαβε πλήρη ἀνεξαρτησία. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶχε τό δικαίωμα τῆς χειροτονίας τοῦ «αὐτοκέφαλου ἀρχιεπισκόπου» καί ἐκεῖνος μέ τήν σειρά του εἶχε τήν ὑποχρέωση νά τόν μνημονεύῃ.

Καταλήγει ὁ Ἰωάννης Ταρνανίδης: «Γιά τόν λόγο αὐτό, θεωροῦμε ἐσφαλμένη τήν τοποθέτηση μερικῶν ἐρευνητῶν, πού ταυτίζουν τήν ἔννοια τοῦ “αὐτοκεφάλου” στατικά καί γιά κάθε ἐποχή μέ τήν ἔννοια τῆς “ἀνεξαρτησίας”». Αὐτό, βέβαια, ἔγινε στά ἐπόμενα στάδια.

4. Οἱ «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες» - «αὐτοκεφαλισμός»

Ἐνῶ, κατά τούς Κανόνες, ὁ Πρῶτος κάθε ἐπαρχίας θεωρεῖται κεφαλή, εἰς τύπον τῆς μόνης πραγματικῆς κεφαλῆς, τοῦ Χριστοῦ, καί ἀργότερα εἰσήχθη ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος, ὡς πρός τόν Μητροπολίτη καί ὄχι ὡς πρός τόν Πατριάρχη, ἐν τούτοις στούς Κανόνες δέν συνάντησα πουθενά τόν ὅρο αὐτο-κέφαλη Ἐκκλησία. Ἄλλο εἶναι ὅτι ὁ Πρῶτος θά θεωρῇται ὡς κεφαλή εἰς τύπον καί τόπον τοῦ Χριστοῦ, καί ἄλλο εἶναι ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία. Ἄλλο εἶναι ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος», πού εἶχε ἐξάρτηση ἀπό τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, καί ἄλλο εἶναι ἡ «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία», πού εἶναι δῆθεν τελείως ἀνεξάρτητη.

Ἡ αὐτοδιοίκηση τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδεται μέ πολλούς ὅρους, ὁ δέ ὅρος αὐτοκέφαλον γιά τίς Ἐκκλησίες ἀναφέρεται στίς ἐρμηνεῖες τοῦ Βαλσαμῶνος.

Γιά παράδειγμα, ὁ 2ος Κανόνας τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καθορίζει τά ὅρια στά ὁποῖα θά κινοῦνται οἱ κατά τόπους Ἐκκλησίες ὥστε νά μή ἐπεμβαίνουν σέ ἄλλες Ἐκκλησίες καί νά μή συγχέουν «τά δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν». Στόν Κανόνα αὐτόν ὁρίζεται νά μή γίνεται σύγχυση τῶν Ἐκκλησιῶν καί οἱ Ἐπίσκοποι νά μήν ἐπεμβαίνουν «ὑπέρ διοίκησιν ἐπὶ χειροτονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς».

Ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών (12ος αἰώνας μ.Χ.), ἐρμηνεύοντας αὐτόν τόν Κανόνα, γράφει γιά τούς Μητροπολίτες πού ἦταν «αὐτοκέφαλοι»: «Σημείωσαι οὖν ἀπό τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τό παλαιόν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολίται αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καί ὑπό τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο». Ἔτσι, ὁ Μητροπολίτης, πού ἦταν ὁ Πρῶτος τῶν ἄλλων Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας καί ἐθεωρεῖτο κεφαλή αὐτῶν, ἀπό τόν Βαλσαμῶνα χαρακτηρίζεται «αὐτοκέφαλος».

Ὁ 8ος Κανόνας τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431 μ.Χ.), ἀκολουθώντας τήν προηγούμενη παράδοση, ἐπειδή ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας ἔκανε χειροτονίες στήν Κύπρο, ὁρίζει: «ἔξουσι τό ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον οἱ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν, τῶν κατά τήν Κύπρον, προεστῶτες, κατά τε τούς κανόνες τῶν ὁσίων Πατέρων, καί τήν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τάς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι». Προσθέτει, μάλιστα: «Τό δέ αὐτό καί ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων, καί τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται• ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἐτέραν, οὐκ οὔσαν ἄνωθεν καί ἐξαρχῆς ὑπό τήν αὐτοῦ, ἢ γοῦν τῶν πρό αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν».

Στόν Κανόνα αυτόν δέν γίνεται λόγος γιά αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, ἀλλά νά ἔχουν οἱ Ἐκκλησίες τῆς Κύπρου «τό ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον» στίς χειροτονίες τῶν Ἐπισκόπων.

Ὅμως, ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών, ἐρμηνεύοντας τόν 39ο Κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (692 μ.Χ.), ἡ ὁποία ἀσχολήθηκε μέ θέμα πού ἀπα-σχο-λοῦσε τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ὑπενθυμίζει τόν 8ο Κανόνα τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία ἔδωσε αὐτο-διοί-κηση στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, καί τήν χαρακτηρίζει αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία. Γράφει: «Ἀπό μέν τοῦ ἡ΄ κανόνος τῆς γ΄ συνόδου παρίσταται ὅτι, ἐκ προσελεύσεως ἐπισκόπου τινός Κυπρίων, Ρηγίνου ἐπιλεγο-μένου, ὠρίσθη αὐτοκέφαλον εἶναι τήν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου• καί ἐκωλύθη ὁ Ἀντιοχείας χειροτονίας ἐν αὐτῇ ποιεῖν».

Εἶναι φανερόν ὅτι τό «ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον» ὡς πρός τίς χειροτονίες καί τήν διοίκηση, πού ἐπιτάσσει ὁ Κανόνας τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐρμηνεύεται ἀπό τόν Βαλσαμώνα τόν 12ο αἰῶνα ὡς «αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν» καί τόν ἀκολουθεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης.

Ἀργότερα, στά Συνταγμάτια τῶν Θρόνων γίνεται λόγος γιά «τάξιν πρωτοκαθεδρίας τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν», «πρωτοκα-θεδρίας μητροπολιτῶν, καί αὐτοκεφάλων, καί ἐπισκόπων, τελούν-των ὑπό τόν Ἀποστολικόν θρόνον ταύτης τῆς θεοφυλά-κτου καί βασιλίδος πόλεως». Αὐτό δείχνει ὅτι οἱ αὐτοκέφαλοι Ἐπί-σκο-ποι δέν ὑπήγοντο στόν Μητροπολίτη τῆς Ἐπαρχίας, ἀλλά στόν Πατριάρ-χην, τόν ὁποῖο μνημόνευαν, ὅπως ἤδη ἔχω τονίσει.

Στήν συνέχεια σέ Τόμους χειραφετήσεως τῶν κατά τόπων Ἐκκλησιῶν χαρακτηρίσθηκαν οἱ Ἐκκλησίες αὐτές ὡς «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες» καί στά Συνταγμάτια τῶν Θρόνων ὀρίζονται ὡς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες ὅπως: «Ρω-σίας, Κύπρου, Αὐστρίας καί Ἑλλάδος».

Ἐπομένως, κατ' ἀρχάς γίνεται λόγος γιά τό «ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον» τῶν Ἐκκλησιῶν, ὕστερα γίνεται λόγος γιά «αὐτοκέφαλον» Ἐπίσκοπον. Ὁ ὅρος αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες εἶναι πολύ μεταγενέ-στερος, ὑπάρχει ἀναφορά σέ μή κανονικό κείμενο τοῦ 6ου αἰῶνος, ἀλλά κυρίως προέρχεται ἀπό τόν ἐρμηνευτή τῶν ἱερῶν Κανόνων Θεόδωρο Βαλσαμών (12ο αἰῶνα), ὁ ὁποῖος ὀρίζει κατ' αὐτόν τόν τρόπο τήν αὐτοδιοίκηση τῶν Ἐκκλησιῶν, τήν ἐκλογή καί χειροτονία τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν καί ὅτι ἔχουν Πρῶτο καί κεφαλή μέ ἰδιαίτερες διακονίες καί ὑπευθυνότητες.

Κατά τόν καθηγητή Ἰωάννη Καρμίρη, ἡ Μία Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ἀποτελεῖται ἀπό ὅλες τίς κατά τόπους Ὁρθόδοξες

Ἐκκλησίες. Κάθε τοπική Ἐκκλησία ὑπό τόν Ἐπίσκοπό της, ὁ ὁποῖος τελεῖ τήν θεία Εὐχαριστία «κατέχει τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, πραγματοποιούμενη ὡς σῶμα Χριστοῦ ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, ὡς ἡ “Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ οὐσα ἐν Κορίνθῳ, ἐν Ρώμῃ” κ.ο.κ.». Ἔτσι, κατ’ ἀκρίβεια δέν μποροῦμε νά λέμε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσίας, κλπ., ἀλλά ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι, ἐν Ρωσίᾳ κλπ. Καί συνεχίζει ὁ Ἰωάννης Καρμίρης.

«Ἐν τῇ ἐνότητι δέ καί ἰσότητι καί ταυτότητι τῆς χάριτος, τῆς πίστεως καί τῆς δομῆς τῶν τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εὐρῆται ἡ μία Ὁρθόδοξος Καθολική Ἐκκλησία, τῆς ἐνότητος τῆς ὁποίας ἔκφρασις εἶναι ἡ Πανορθόδοξος ἢ Οἰκουμενική Σύνοδος».

Φαίνεται ἐδῶ ὅτι ἡ ἔκφραση τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ συνοδικότητά της δέν σταματᾷ στίς κατὰ τόπους λεγόμενες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ὥστε κάθε «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία» νά εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερη, ἀλλά προχωρεῖ καί ἐκφράζεται ἀπό τήν Πανορθόδοξο ἢ Οἰκουμενική Σύνοδο πού ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς Μιᾶς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπό αὐτό συνεπάγεται ὅτι ὁ ὑπερτονισμός τῆς Αὐτοκεφαλίας καί ἡ παράκαμψη τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου ἀποτελεῖ ἐκκλησιολογικό πρόβλημα. Ἐπισημαίνει ὁ καθηγητής Ἰωάννης Καρμίρης:

«Τούτων οὕτως ἐχόντων δέον νά ἀποφεύγῃται ἐπιμελῶς ὑπό τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων ὁ μονομερής τονισμός τοῦ αὐτοκεφάλου, εἰς τοιοῦτον βαθμόν ὥστε θεολόγοι τινές νά ὁμιλῶσι περί “ἀπολύτου αὐτοκεφαλισμοῦ”, ὁ ὁποῖος εἶναι “κατ’ οὐσίαν ἄγνωστος καί ξένος πρὸς τήν ὀρθοδοξίαν”. Διότι δέν δύναται νά ὑπάρχῃ ἀμφιβολία, ὅτι τό ἐν ἀπολύτῳ ἐννοία αὐτοκέφαλον προέρχεται ἐκ τοῦ καταδικασθέντος ὑπό τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872 ἐθνοφυλετισμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ αἵρεσιν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας – σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἅτε διασπῶν τήν ἐνότητα αὐτῆς καί ἀνατρέπων τό ἀποστολοπαράδοτον καί ἁγιοπαραδοσιακόν συνοδικόν καί συλλογικόν σύστημα διοικήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί τήν παραδοσιακὴν “διηρθρωμένην δομήν” αὐτῆς».

Καί ἀπό αὐτό φαίνεται ὅτι τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό καί ἱεραρχικό καί γι’ αὐτό πρέπει νά ἀποφεύγεται ὁ ὑπερτονισμός τῆς Αὐτοκεφαλίας, πού συνιστᾷ ἐκκλησιολογικὴ ἐκτροπή. Καταλήγει ὁ καθηγητής Ἰωάννης Καρμίρης:

«Συνεπῶς ὁ “ἀπόλυτος αὐτοκεφαλισμός” ἀντίκειται πρὸς τε τήν ὀρθόδοξον δογματικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μὴ

μεριζομένου ή διαιρουμένου, καί προς τό σύμφωνον προς τούς ιερούς Κανόνες συνοδικόν πολίτευμα τῆς Ὁρθοδοξίας, τήν ἐνότητα τῆς ὁποίας διεφύλαξαν καί ὀφείλουσι νά διαφυλάττωσι πάντοτε οἱ Ὁρθόδοξοι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, σεβόμενοι τήν μακραίωνα κανονικήν ἐκκλησιαστικήν τάξιν καί εἰδικώτερον τήν Πενταρχίαν τῶν Πατριαρχῶν, ὡς αὕτη διεμορφώθη κατά τήν ἐποχήν τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων, συνεπληρώθη δέ μεταγενεστέως».

Ἔτσι, ἡ ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας φαίνεται ἐμφανῶς στήν παλαιά Πενταρχία καί τήν σύγχρονη Πανορθόδοξο Σύνοδο, ἡ Σύναξη ὅλων τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καί αὐτό πρέπει νά διαφυλάσσεται «ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ». Δέν μπορεῖ νά διασπᾶται ἡ ἐνότητα τῶν Προκαθημένων γιά εὐτελεῖς καί ἐθνικιστικούς λόγους. Δέν μπορεῖ μιά λεγομένη «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία» νά διακόπτη τό μνημόσυνο κάποιας ἄλλης Ἐκκλησίας, διά δευτερεύοντες λόγους, ἰδιαίτερος τήν μνημόνευση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Μιά τέτοια κατάσταση συνιστᾷ «ἐκκλησιολογική αἵρεση».

Ἐνῶ στήν Ἀνατολή πάντοτε ἐπικρατοῦσε τό σύστημα τῆς Πενταρχίας ἢ τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, ἀντίθετα στήν Δύση ἐπικράτησε τό μοναρχικό σύστημα διοικήσεως. Γράφει ὁ καθηγητής Ἰωάννης Καρμίρης:

«Ἄλλ' ἐνῶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικράτησε κανονικῶς ἡ πενταρχία τῶν Πατριαρχῶν καί δι' αὐτῆς τό ἐπισκοπικοσυνοδικόν – δημοκρατικόν – ἀποκεντρωτικόν σύστημα διοικήσεως, ἀντιθέτως ἐν τῇ Δύσει ἐπεβλήθη βαθμηδόν ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης τό παπικόν – μοναρχικόν – ἀπολυταρχικόν – συγκεντρωτικόν σύστημα διοικήσεως, ἀνατραπέντος οὕτω τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἰσχύσαντος ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος. Οὕτω συνετελέσθη βαθμηδόν καί κατ' ὀλίγον διαφοροποιήσις ἐν τῷ πολιτεύματι τῶν δύο τμημάτων τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ ἀνατολικοῦ καί τοῦ δυτικοῦ».

Ὑστερα ἀπό αὐτά, ὅταν μελετήσῃ κανεῖς τόν ὅρο Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, ὅπως ἐπαναλαμβάνεται σήμερα στήν πράξη, διαπιστώνει ὅτι ἀπό πλευρᾶς ἐκκλησιολογίας εἶναι προβληματικός.

Τί θά πῇ «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία»; Κάθε κατά τόπον Ἐκκλησία ἔχει δική της κεφαλή, ἀνεξάρτητη ἀπό τίς ἄλλες κεφαλές; Καί τί σημαίνει ὅτι στό σύστημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπάρχουν μέχρι σήμερα δεκατέσσερις ἢ δεκαπέντε «Αὐτο-κέφαλες Ἐκκλησίες»; Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι «πολυκέφαλη» καί εἶναι τελείως ἀνεξάρτητες μεταξύ τους οἱ κατά τόπους Ἐκκλησίες; Καί πῶς λειτουργοῦν οἱ «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες» χωρίς νά ἔχουν μία Κεφαλή, ἕναν Πρῶτο πού νά προεδρεύῃ στίς Συνάξεις τους; Καί πῶς νοεῖται ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει μία κεφαλή, ἀφοῦ ὅλες οἱ Ἐκκλησίες εἶναι Αὐτοκέφαλες; Τό Μητροπολιτικό σύστημα ἔχει κεφαλή τόν Μητροπολίτη, τό Πατριαρχικό σύστημα ἔχει κεφαλή τόν

Πατριάρχη, ἐνῶ οἱ Προκαθήμενοι τῶν κατὰ τόπους «Αὐτοκεφάλων» Ἐκκλησιῶν δέν ἔχουν κεφαλή, δέν ἔχουν κάποιον Πρῶτον;

Συνεπῶς, ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησίες ὡς τελείως ἀνεξάρτητες, χωρίς τόν Πρῶτο, σύμφωνα μέ τό κανονικό δίκαιο, ἀντιβαίνει στό συνοδικό καί ἱεραρχικό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας καί παραπέμπει σέ μιᾶ συνομοσπονδία τῶν Ἐκκλησιῶν πού ἰσχύει στόν Προτεσταντισμό ἢ στό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν. Ἔτσι, μερικοί, ἐνῶ ἀρνοῦνται τό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν τούτοις στήν πράξη δέχονται τόν τρόπο λειτουργίας του στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πράγμα ἀπαράδεκτο!!

5. Ὁ Πάπας ὡς «ἄκρος Ἀρχιερεύς» καί οἱ «ἀδελφοί Πατριάρχες»

Ἐπειδή στό κείμενο αὐτό κάνω λόγο γιά Πρῶτο, καί δέν θέλω νά νομισθῇ ὅτι ὁμιλῶ γιά τό Πρωτεῖο, ὅπως λειτουργεῖ στόν Ρωμαιοκαθολικισμό, γι' αὐτό θά ἀναφερθῶ στήν διαφορά μεταξύ Πρώτου καί Παπικοῦ Πρωτείου.

Στήν Σύνοδο Φεράρας-Φλωρεντίας σέ κάποια φάση τοῦ διαλόγου οἱ Λατῖνοι εἶχαν τήν ἀπαίτηση ἀπό τούς Ὁρθοδόξους νά ἀποδεχθοῦν τόν Πάπα ὡς «ἄκρον ἀρχιερέα». Κατά τόν Συρόπουλο, τό κείμενο πού ἔστειλαν οἱ Λατῖνοι γιά νά ὑπογράψουν οἱ Ὁρθόδοξοι προκειμένου νά γίνῃ ἡ ἔνωση τῶν «Ἐκκλησιῶν», μεταξύ τῶν ἄλλων, καί μάλιστα ὡς πρώτη προϋπόθεση, διελάμβανε: «Ἵνα ὁ ἀποστολικός θρόνος, ὁ καί βικάριος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἄκρος ἀρχιερεύς, ἔχῃ τά προνόμια αὐτοῦ, ἥτοι ὁ μακαριώτατος πάπας • καί ὁ προσέθηκεν ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ (ἐννοεῖ τό filioque) ἔξεστιν αὐτῷ προσθεῖναι, καί ἐστὶ δίκαιον αὐτοῦ ὡς ἄκρῳ ἀρχιερεῖ».

Δηλαδή, οἱ Λατῖνοι πρότειναν στούς Ὁρθοδόξους νά δεχθοῦν τήν προσθήκη τοῦ filioque στό Σύμβολο τῆς Πίστεως, διότι ἔγινε ἀπό τόν Πάπα, ὁ ὁποῖος εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεύς» καί «βικάριος»-ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ στήν γῆ. Αὕτη εἶναι ἡ βάση τοῦ Παπικοῦ Πρωτείου, πού εἶναι ἀπαράδεκτο γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Τότε οἱ Ὁρθόδοξοι ὡς πρός τό θέμα αὐτό ἀπάντησαν ὅτι καί, ἂν ἔπρεπε νά προστεθῇ στό Σύμβολο τῆς Πίστεως κάτι ἐπὶ πλέον, αὐτό δέν μπορούσε νά γίνῃ ἀπό μόνον τόν Πάπα, χωρίς τούς ἀδελφούς του Πατριάρχες. Ἀρνήθηκαν, δηλαδή, οἱ Ὁρθόδοξοι ὅτι ὁ Πάπας εἶναι «βικάριος τοῦ Χριστοῦ» στήν Ἐκκλησία καί «ἄκρος ἀρχιερεύς». Ἀπήντησαν συγκεκριμένα:

«Πῶς γάρ ἔχομεν ἡμεῖς εἰπεῖν, ἔχειν τήν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ἐξουσίαν προσθεῖναι ἢ ἀφαιρεῖν ἄνευ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς τῶν πατριαρχῶν; διό εἰ καί τό

προστεθέν ἐστὶν εὐσεβές, ἀλλ' ὁ τολμήσας τοῦτο ἄνευ διαγνώσεως συνοδικῆς, οὐκ ἀθωωθήσε-ται».

Ἔτσι, κατὰ τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ παράδοση ὁ Πάπας δέν εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεύς» καί δέν ἔχει τό πρωτεῖο στήν Ἐκκλησία μέ δογματική ἔννοια ὡς «βικάριος τοῦ Χριστοῦ», ὡσάν ὁ Χριστός νά βρίσκεται στούς οὐρανούς, νά μὴν εἶναι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλη-σίας, καί νά δίνη τίς ἀρμοδιότητές Του στὸν βικαριό Του, τὸν ἀντιπρόσωπό Του, πού εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεύς»!! Καί εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ κάθε Πάπας, ἐκφράζοντας αὐτό τό πρωτεῖο, δέν θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του διάδοχο τοῦ προηγούμενου Πάπα, ἀλλὰ διάδοχο κατ' εὐθείαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καί φυσικὰ βικάριο τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτό, ὅμως, εἶναι ἀπαράδεκτο καί δέν ὑφίσταται στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Ὁ Οἰκου-με-νικός Πα-τριάρ-χης ποτέ δέν εἶπε ὅτι εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεύς» καί «βικάριος τοῦ Χριστοῦ» στήν γῆ, ἀντίθετα τόνισε πολλές φορές ὅτι στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέν ἔχουμε Πάπα. Στὴν Σύνοδο τῆς Κρήτης εἶπε μέ ἔμφαση: «Στὴν Ὀρθοδοξία δέν ἔχουμε Πάπα». Εἶναι, ὅμως, ὁ ἐκφραστής τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας καί διάκονος αὐτῆς, εἶναι ὁ Προεστὴς τῆς Εὐχαριστιακῆς συνάξεως καί κατ' ἐπέκταση καί ὁ Προεστὴς στήν διοικητικὴ διάρθρωση τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλη-σιῶν. Τό σύστημα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν εἶναι παπικό, οὔτε καί προτεσταντικό, εἶναι «συνοδικό ἱεραρχικῶς» καί «ἱεραρχικό συνοδικῶς».

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ὡς Πρωτόθρονος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα, τὰ ὁποῖα στήν πράξη τοῦ τὰ ἔχουν ἀναγνωρίσει ὅλες οἱ Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες. Μεταξύ αὐτῶν εἶναι ὅτι προήδρευσε στήν Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο καί στίς ἐπόμενες Οἰκουμενικές Συνόδους καί χορήγησε ὅχι μόνον τοὺς Τόμους Αὐτοκεφαλίας, ἀλλὰ καί τίς Πατριαρχικές ἀξίες καί τιμές, σέ ὅλες τίς νεώτερες Ἐκκλησίες, ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας μέχρι καί σήμερα. Ποίος τοῦ ἔχει ἀρνηθῆ αὐτὰ τὰ ἐξαιρετικά προνόμια καί καθήκοντα; Ὅποιος τὰ ἀρνεῖται ὄψιμα, γιὰ νά εἶναι συνεπής μέ τὸν ἑαυτό του, θά πρέπει νά ἀρνηθῇ καί ὅλες τίς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί τὰ Πατριαρχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος χορήγησε στὰ νεώτερα χρόνια.

Καί ὅταν ὑπάρχουν μερικοὶ θεολόγοι οἱ ὁποῖοι ὑπερβαίνουν τὰ ἐσκαμμένα, καί ἀνεβάζουν αὐτό τό προνόμιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στό θεωρούμενο ἀπὸ αὐτοὺς «πρωτεῖον τοῦ Πατρός» ἔναντι τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτό εἶναι βλάβη. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ὄχι τοῦ Πατρός, καί βεβαίως ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξύ ἀκτίστου καί κτιστοῦ, θεολογίας καί οἰκονομίας, καί δέν μπορεῖ νά γίνεταί σύγχυση μεταξύ αὐτῶν.

Τό μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος στά ἐνδότατά της εἶναι ἀπρόσιτο τελείως στὸν ἄνθρωπο καί μόνον ἀποφατικὰ τό προσεγγίζουμε. Δέν ὑπάρχουν ἀναλογίες μεταξύ

τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Αὐτό, ὅμως, τό ἔχω ἀναλύσει σέ ἄλλα κείμενά μου.

6. «Ἐκκλησία συστήματος καί συνόδου ἐστίν ὄνομα»

Ὑστερα ἀπ' ὅλα αὐτά, γεννᾶται τό ἐρώτημα: Τί θά πῇ ὁ ὅρος αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, καί μάλιστα δεκατέσ-σερεις ἢ δεκαπέντε αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες;

Ὁ ὅρος αὐτός φαίνεται νά εἶναι προβληματικός καί νομίζω ὅτι πρέπει νά νοηθῇ μόνον ὡς αὐτοδιοίκτητες Ἐκκλησίες, πού δέν εἶναι ἀνεξάρτητες μεταξύ τους. Πρόκειται γιά τίς κατά τόπους Ἐκκλησίες πού αὐτοδιοικοῦνται, οἱ ὁποῖες ἔχουν τό κανονικό «δίκαιον τῆς ἐκλογῆς» Ἐπισκόπων-Μητροπολιτῶν καί τοῦ πρώτου αὐτῶν, καί «τό δίκαιον τῆς κρίσεως» αὐτῶν, χωρίς, ὅμως, νά ἀναμειγνύονται οἱ ἄλλες κατά τόπους Ἐκ-κλησίες στά ἐσωτερικά τους.

Ποτέ, ὅμως, μέ τόν ὅρο Αὐτο-κέφαλες Ἐκκλησίες δέν πρέπει νά νοηθοῦν ὡς ἀνεξάρτητες ἀπό τίς ἄλλες Ἐκκλησίες. Καί ἐπειδὴ ἔχουν μιά σχέση μέ τίς ἄλλες Ἐκκλησίες, γι' αὐτό ὑπάρχει ἓνα ὁρατό διοικητικό καί εὐχαριστιακό κέντρο.

Προηγουμένως ἐρμήνευσα τί σημαίνει ὅτι Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, καί ὅμως ὑπάρχουν πολλές κατά τόπους Ἐκκλησίες, πού ἔχουν κεφαλή ἓναν Πρῶτο, κατά τόν εὐχαριστιακό τρόπο λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας, σύμ-φωνα μέ τήν φράση «μελίζεται καί διαμερίζεται ὁ ἅμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καί μή διαι-ρούμενος». Γι' αὐτό πρέπει νά ἐρμηνεύσω πάλι ἔχοντας ὡς κέντρο τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, καί τήν διοικητική αὐτοδιοίκηση τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν, χωρίς νά εἶναι ἐκκλησιολογικῶς ἀνεξάρτητες μεταξύ τους.

Ὅταν τελῇται ἡ θεία Λειτουργία, ὁ προεξάρχων, ὁ Πρῶτος, εἶναι εἰς «τάξιν τοῦ Χριστοῦ», καί οἱ ἄλλοι εἶναι συλλειτουργοῦντες μέ αὐτόν. Ὁ Πρῶτος εἶναι ἐκεῖνος πού λειτουργεῖ καί λέει τά Κυριακά λόγια.

Ὁ γνωστός γιά τήν εὐαισθησία του σέ λειτουργικά θέματα ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης γράφει ὅτι ὁ Ἀρχιερεύς στήν θεία Λειτουργία ἐπευφημεῖται «τὴν χάριν αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) φέρων». Κατά τήν θεία Λειτουργία, ὁ Ἀρχιερεύς τυποῖ τόν Χριστό. «Καί αὐτόν τυποῖ τόν Χριστόν ἐσφαγμένον καί ζῶντα, καί νοητῶς ἐκεῖσε θύομενον κείμενον, καί ἀπαύστως ἱεουργούμενον καί τόν κατά ἀνατολὰς ἐφ' ὑψηλοῦ θρόνου Θεοῦ, τὴν εἰς οὐρανοῖς καθέδραν Χριστοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός σημαίνοντα».

Στήν συνέχεια γράφει ὅτι ὁ πρῶτος τῶν Ἀρχιερέων ἢ Πρεσβυτέρων εἰρηνεύει τόν

λαό: «Πλὴν οὐ δι' ἑαυτοῦ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ διὰ τοῦ πρώτου τῶν ὑπ' αὐτόν ἀρχιερέως ἢ πρεσβυτέρου, ὅτι καὶ οὗτοι τότε τὴν τάξιν ἔχουσιν ἀποστόλων, ὁ πρῶτος ἀρχιερεὺς δέ τὴν τάξιν ἔχει Χριστοῦ». Ἔτσι, ὁ πρῶτος λειτουργῶν ἀρχιερεὺς ἔχει τὴν τάξιν τοῦ Χριστοῦ. «Διό αὐτός μὲν εἰρηνεύει τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς τὸν τύπον ἔχων Χριστοῦ• ἐκεῖνοι δέ (οἱ συλλειτουργοῦντες) τὸν Ἀπόστολον, ὡς τύπον σώζοντος ἀποστόλων». Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δέν τὸ κάνουν ἀφ' ἑαυτοῦ τους, ἀλλὰ ἀφοῦ λάβουν εὐλογία ἀπὸ τὸν πρῶτο. «Καὶ οὐδέ ἀφ' ἑαυτῶν τοῦτο ποιοῦσιν• ἀλλ' εὐλογίαν λαβόντες τὴν εἰρήνην λέγουσιν».

Ἐπομένως, ὁ Χριστὸς εἶναι πού τελεῖ τὴν θεία Λειτουργία. Ὁ Προεστὼς στήν θεία Λειτουργία εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει τὴν τάξιν τοῦ Χριστοῦ, γιατί κατά τὸν ἱερό Χρυσόστομο «ἡμεῖς ὑπηρετῶν τάξιν ἐπέχομεν», ὁ δέ ἱερεὺς ἀπλῶς τὴν ἑαυτοῦ δανεῖζει γλῶσσαν καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρέχει χεῖρα». Ἄλλωστε, κατά τὴν εὐχή τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου ὁ Προεστὼς εὐχεται: «Σὺ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν».

Ὅπως ὁ Προεστὼς τῆς θείας Λειτουργίας ἔχει «τὴν τάξιν τοῦ Χριστοῦ» καὶ τὸν «τύπον τοῦ Χριστοῦ» καὶ «τὸν Χριστὸν τυποῖ», ἔτσι γίνεται καὶ στήν ὅλη ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι συνέχεια τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Συνεπῶς, ὅταν γίνεται μιὰ Πανορθόδοξη θεία Λειτουργία καὶ παρίστανται ὅλοι οἱ Προκαθήμενοι, ὁ Πατριάρχης Νέας Ρώμης «τὸν Χριστὸν τυποῖ» καὶ ἔχει τὴν «τάξιν Χριστοῦ» καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι συλλειτουργοῦντες μέ αὐτόν. Αὐτό συνεχίζεται καὶ στίς Πανορθόδοξες Συνόδους καὶ Συνάξεις, ἀφοῦ ὅλη ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι προέκταση τῆς θείας Λειτουργίας. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἶναι ὁ Πρῶτος πού συγκροτεῖ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, κατά τὸν τύπον τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι «ἄκρος Ἀρχιερεὺς» καὶ «βικάριος τοῦ Χριστοῦ». Ἔτσι διασώζεται τὸ συνοδικό καὶ ἱεραρχικό πολίτευμα, πού διαφέρει ἀπὸ τὸ παπικό καὶ τὸ προτεσταντικό.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης παρατηρεῖ:

«Ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ εἶναι τὸ κατοικητήριον τῆς ἀκτίστου δόξης τοῦ Θεοῦ. Τὸν Χριστὸν δέν δυνάμεθα νὰ Τὸν ξεχωρίσωμεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Χριστόν. Εἰς τὸν Παπισμὸν καὶ τὸν Προτεσταντισμὸν γίνεται σαφὴς διάκρισις μεταξύ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Δύναται δηλ. κανεὶς νὰ μετέχη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ χωρὶς νὰ εἶναι μέλος τῆς Παπικῆς «ἐκκλησίας». Τοῦτο διὰ τὸν Ὁρθόδοξον εἶναι ἀδύνατον».

«Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν, ὅταν ὠμιλοῦσαν περὶ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς Κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, δέν ἐννοοῦσαν βεβαίως ὅτι ὁ

Χριστός ἦτο ἐξαπλωμένος σωματικῶς εἰς ὅλον τόν κόσμον καί ὅτι π.χ. εἶχε τήν κεφαλὴν εἰς τήν Ρώμην, τό ἓνα χέρι εἰς τήν Ἀνατολήν καί τό ἄλλο εἰς τήν Δύσιν, ἀλλ' ὅτι ὁλόκληρος ὁ Χριστός ὑπάρχει εἰς ἐκάστην “ἐπί μέρους” Ἐκκλησίαν μέ ὅλα τά μέλη της ἦτοι τούς Ἁγίους καί πιστούς τῆς Οἰκουμένης. Τοιουτοτρόπως ὅταν τελοῦμεν τήν Θ. Εὐχαριστίαν, κατὰ τήν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων, εἶναι παρῶν ὄχι μόνον ὁ Χριστός ἀλλά καί ὅλοι οἱ Ἅγιοι, ὡς καί οἱ Χριστιανοί ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης εἶναι παρόντες ἐν Χριστῷ. Ὅταν δέ κοινωνῶμεν ἓνα μικρόν τεμάχιον τοῦ Ἁγίου Ἄρτου, λαμβάνομεν ἐντός μας ὁλόκληρον τόν Χριστόν. Συνερχόμενοι οἱ Χριστιανοί ἐπὶ τῷ αὐτῷ συνέρχεται ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία καί οὐχί μέρος αὐτῆς. Διὰ τόν λόγον αὐτόν ἔχει ἐπικρατήσῃ εἰς τήν Πατερικὴν παράδοσιν ἡ Ἐκκλησία ἐνός μοναστηρίου νά ὀνομάζεται “Καθολικόν”».

Αὐτό δείχνει, ὅπως ἔχω τονίσει ἐπανειλημμένως καί τό θεωρῶ πολύ σημαντικό, ὅτι ὁ Χριστός «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς», ὅτι τό μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ἐκφράζεται στό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καί τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι τό σύστημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό (σέ ἀντίθεση μέ τόν Παπισμό) καί ἱεραρχικό (σέ ἀντίθεση μέ τόν Προτεσταντισμό).

Ὁ ἅγιος Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης ἀναπτύσσει τό θέμα αὐτό στά συγγράμματά του Περί οὐρανόου ἱεραρχίας καί Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Ἡ ἱεραρχία εἶναι μία ἱερή πολιτεία, παρουσιάζεται σάν τό «ἱερό κάστρο» θεαρχικῶς καί ἱεραρχικῶς ὀργανωμένο, καί ὁ βασιλιάς του εἶναι ἡ ἴδια ἡ θεαρχία (ὁ Θεός) πού εἶναι ἡ ἀρχή τῆς θεώσεως. Γράφει:

«Οὐκοῦν ἱεραρχίαν ὁ λέγων τινὰ καθόλου δηλοῖ διακόσμησιν, εἰκόνα τῆς θεαρχικῆς ὠραιότητος, ἐν τάξεσι καί ἐπιστήμασι ἱεραρχικαῖς τά τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως ἱεουργοῦσαν μυστήρια καί πρὸς τήν οἰκείαν ἀρχήν ὡς θεμιτόν ἀφομοιουμένην».

Σέ ἄλλο σημεῖο ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει ὅτι ὁ θεῖος ἔρως εἶναι ἐκστατικός, πού σημαίνει ὅτι δέν ἀφήνει τούς ἐραστές νά μείνουν στόν ἑαυτό τους, ἀλλά στούς ἐρωμένους. Καί αὐτό φαίνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι τά ὑπέρτερα προνοοῦν γιά τά ὑποδεέστερα, τά τῆς ἰδίας τάξεως νά συνέχωνται τό ἓνα μέ τό ἄλλο, ἀλλά καί τά κατώτερα νά ἐπιστρέφουν στά ἀνώτερα.

«Ἔστι δέ καί ἐκστατικός ὁ θεῖος ἔρως, οὐκ ἐὼν ἑαυτῶν εἶναι τούς ἐραστάς, ἀλλά τῶν ἐρωμένων. Καί δηλοῦσι, τά μέν ὑπέρτερα τῆς προνοίας γιγνόμενα τῶν καταδεεστέρων καί τά ὁμόστοιχα τῆς ἀλλήλων συνοχῆς καί τά ὑφείμενα τῆς πρὸς τά πρῶτα θειοτέρας ἐπιστροφῆς» (τόμ. 3ος, σελ. 114).

Τό χωρίο αὐτό δείχνει, ἐκτός ἀπό τήν σχέση τοῦ Χριστοῦ μέ τούς ἁγίους καί τήν

σχέση τῶν ἁγίων μέ τόν Χριστό, συγχρόνως καί τό πῶς πρέπει νά λειτουργῇ τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, κατά τρόπο συνοδικό καί ιεραρχικό. Ὅλοι ἐξέρχονται ἀπό τούς ἑαυτούς τους καί προσφέρονται στούς ἄλλους, οἱ ἀνώτεροι κατεβαίνουν στούς κατώτερους, οἱ ὁμόστοιχοι νά συνέχωνται μέ ἐκείνους πού ἀνήκουν στήν ἴδια τάξη καί οἱ κατώτεροι νά ἐπιστρέφουν στούς ἀνώτερους.

Τότε δέν ἰσχύει οὔτε ὁ παπισμός οὔτε ὁ προτεσταντισμός, ἀλλά ἰσχύει ὁ κενωτικός ρόλος τοῦ ὀρθοδόξου συνοδικοῦ καί ιεραρχικοῦ πολιτεύματος. Σέ αὐτό πρέπει νά ἀποβλέπουμε ὅλοι καί ὄχι νά διασποῦμε αὐτήν τήν ἐνότητα πού ἔχει καθορίσει ὁ Θεός.

Τό ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι συνοδική φαίνεται ἀπό πολλά χωρία τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύοντας τό ψαλμικό χωρίο: «Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων» λέγει: «Δείκνυσιν γάρ, ὅτι ὁμοῦ καί μετά συμφωνίας ἀπάσης δεῖ τό εὐφημίας ἀναφέρειν. Ἐκκλησία γάρ συστήματος καί συνόδου ἐστίν ὄνομα». Ἡ λέξη Ἐκκλησία εἶναι ὄνομα συνόδου καί ὄχι αὐτο-ἀνεξαρτησίας.

Καί ἄλλοῦ ὁμιλώντας γιά τίς συνάξεις στόν Ναό πού εἶναι ἡ βάση ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, λέγει: «Ἐκκλησία γάρ γέγονεν, οὐχ ἵνα διηρημένοι ὦμεν καί συνελθόντες, ἀλλ' ἵνα οἱ διηρημένοι συνημμένοι• καί τοῦτο ἡ σύνοδος δείκνυσι». Ἡ Ἐκκλησία συνδέεται μέ τήν Σύνοδο καί αὐτό φαίνεται στήν θεία Εὐχαριστία.

Ἐφ' ὅσον ἡ λέξη Ἐκκλησία δείχνει τήν σύνοδο, τότε τό συνοδικό σύστημα ἰσχύει καί λειτουργεῖ σέ ὅλα τά ἐπίπεδα. Δέν εἶναι δυνατόν τό συνοδικό πολίτευμα νά λειτουργῇ στίς Ἐνορίες, τά Μοναστήρια, τίς Μητροπόλεις, στά Πατριαρχεῖα καί τίς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί νά σταματᾷ στούς Προκαθημένους!

Σέ τέτοια περίπτωση οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν ποῦ ἀναφέρονται; Δέν πρέπει νά ἀναφέρονται στήν Σύναξη-Σύνοδο τῶν Προκαθημένων μέ Πρῶτον τόν Οἰκουμενικό; Ἀλλιῶς, μήπως ἡ αὐτοκεφαλία ἐρμηνεύεται ὡς «αὐτοκεφαλρχία»; Καί ἡ Σύνοδος-Σύναξη τῶν Προκαθημένων δέν ἔχει κεφαλή, δέν ἔχει Πρῶτον; Εἶναι ἀκέφαλη ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κατά τρόπο προτεσταντικό;

Νομίζω ὅτι ἔχει μεγάλη σημασία τό ὅτι, ὅταν λειτουργῇ κάθε Προκαθήμενος, μνημονεύει τά Δίπτυχα μέ πρῶτον τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί μετά τούς ἄλλους Πατριάρχες καί Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Αὕτη ἡ μνημόνευση τῶν Διπτύχων ἐρμηνεύει περισ-σότερο ὅσα εἶπα προηγουμένως, παρά ἡ μνημόνευση «πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων», πού μπορεῖ νά ἐκληφθῇ ὡς μιά «προτε-σταντική ἀρχή».

Πάντοτε εἶχα τήν ἀπορία: Τί σημαίνει τό «πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων», τί μνημονεύει ὁ κάθε Προκαθήμενος τῆς κατά τόπον Ἐκκλησίας μέ τό «πάσης

Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων», χωρίς νά μνημονεύη ἕναν Πρῶτον μέ τήν Σύνοδο τῶν Προκαθημένων; Αὕτη ἡ μνημόνευση ἀρμόζει περισσό-τερο στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ὡς μιά κενωτική ἔκφραση τῆς Πρωτοθρόνου διακονίας του.

Βεβαίως, αὕτη ἡ μνημόνευση πού κάνουν οἱ Προκαθήμενοι «πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων» παρατηρεῖται τουλάχιστον, ὅπως γνωρίζω, ἀπό τόν 14ο αἰώνα, πού κινεῖται παράλληλα μέ τήν ἀρχαιότερη μνημόνευση τῶν Διπτύχων καί ἐρμηνεύεται ἀπό αὐτήν. Ἀλλά δέν μποροῦν οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά μήν ἀναφέρονται σέ μιά Σύνοδο-Σύναξη μέ Πρῶτον.

Ὅποτε καταλαβαίνει κανεῖς ὅτι, ὅταν μιά Τοπική Ἐκκλησία διακόπτει τήν μνημόνευση στά Δίπτυχα τοῦ Πρώτου, τότε εὐρίσκεται ἤδη σέ σχίσμα, δημιουργεῖ μιά ἀνεξάρτητη κεφαλή, διασπᾶ τό «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς». Πρόκειται γιά μιά ἐκκλησιολογική αἵρεση μέ δογματικές ἐπιπτώσεις, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ καί ἔχει κεφαλή της τόν Χριστό, πού «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς» καί λειτουργεῖ σέ ὅλα τά ἐπίπεδα συνοδικά, ἀφοῦ, κατά τόν ἱερό Χρυσόστομο, «Ἐκκλησία συστήματος καί συνόδου ἐστίν ὄνομα».

Ἐπομένως, ἡ αὐτοκεφαλία καί ἡ Πατριαρχική τιμή καί ἀξία δέν ἐρμηνεύονται ποτέ ὡς ἀνεξάρτητες Ἐκκλησίες, χωρίς Πρῶτον, ὡς «αὐτοκεφαλισμός», κατά τόν Ἰωάννη Καρμίρη, ὡς «κεφαλαρχία» κατά τόν Ὀλιβιέ Κλεμάν καί ὡς «καπετανάτο» κατά τόν Παναγιώτη Τρεμπέλα. Μιά τέτοια νοοτροπία εἶναι κατάλυση τοῦ συνοδικοῦ καί ἱεραρχικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μιά σχισμαστική κατάσταση, μιά ἐκκλησιολογική αἵρεση.

7. Τό δυνάμει καί ἐνεργείᾳ σχίσμα

Τά σχίσματα δέν γίνονται μόνον στό κατώτερο ἐπίπεδο ἀπό τούς φιλοπρωτεύοντας Ἱερεῖς, ἀλλά καί στό ἀνώτερο ἐπίπεδο, ὅταν ἕνας Προκαθήμενος μαζί μέ τήν Σύνοδό του ἀποκόπτεται ἀπό τόν Πρῶτον καί διακόπτει τήν εὐχαριστιακή κοινωνία μαζί του.

Ἐννοεῖται ὅτι καί ὁ Πρῶτος πρέπει νά σέβεται τήν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας καί τό συνοδικό σύστημά της. Ὑπῆρξαν δέ περιπτώσεις πού καί ὁ Πρῶτος ὑπέπεσε σέ θεολογικά λάθη καί ὑπέστη τίς συνέπειες (Νεστόριος, Ὀνώριος).

Πάντως ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τό συνοδικό σύστημα γίνεται ἀπό πολλά αἷτια. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐρμηνεύοντας τό ἀποστολικό χωρίο «τό αὐτό εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες», παρατηρεῖ: «Οὐδέν γάρ οὕτως ἀποσχίζει σῶμα ἐκκλησίας,

ὡς ἀλαζονεία. Καί ἄλλοῦ ὁ ἴδιος διδάσκει ὅτι ἐκεῖνος πού ἀπέκοψε τόν ἑαυτό του ἀπό «τῆς συνόδου ταύτης» καί ἀπομακρύνθηκε ἀπό τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων καί ἔφυγε ἀπό τό ἱατρεῖο «κἂν ὑγιαίνειν δοκῇ, ταχέως εἰς ἀρρωστίαν πεσεῖται».

Ὁ Μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύοντας τό χωρίο τοῦ Προφήτου Ἡσαΐα «ἀπό ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ ὁλοκληρία, οὔτε τραῦμα, οὔτε μώλωψ, οὔτε πληγή φλεγμίνουσα», γράφει: «Τραύματα μέν οὖν τά ἐν Ἐκκλησίᾳ σχίσματα• μώλωπες δέ, αἱ ὑπουλοὶ καρδίαι• φλεγμονή δέ, ἔπαρσις ψυχῆς ἐξ ἀλόγου οἰήσεως ὀγκουμένης, καί διά τοῦτο ἐπαιρομένης κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ». Ἔτσι, τά σχίσματα εἶναι τραύματα στήν Ἐκκλησία, οἱ ὑπουλες καρδιές εἶναι μώλωπες, ἡ ἔπαρση τῆς ψυχῆς ἀπό ἄλογη οἴηση εἶναι φλεγμονή.

Συμπερασματικά, πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ΜΟΝΗ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία. Οἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν διασποῦν τήν ἐνότητά της, κατὰ τόν μελισμό καί μή διαμερισμό τοῦ Εὐχαριστιακοῦ ἄρτου. Οἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίες διοικοῦνται κατὰ τόν τρόπο πού τελεῖται ἡ θεία Εὐχαριστία, ἔχουν Προεστῶτα καί συλλειτουργούς.

Τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό καί ἱεραρχικό. Αὐτό ἀρχίζει ἀπό τίς Τοπικές Ἐκκλησίες - Μητροπόλεις καί φθάνει μέχρι καί τήν Σύνοδο τῶν Προκαθημένων. Τό συνοδικό καί ἱεραρχικό σύστημα λειτουργίας δέν εἶναι δυνατόν νά ἰσχύη μέχρι τούς Προκαθημένους καί ἐκεῖ νά ἰσχύη τό Παπικό ἢ Προτεσταντικό σύστημα.

Οἱ Πρῶτοι τῶν Ἐκκλησιῶν θεωροῦνται ὡς κεφαλή τῶν Ἐκκλησιῶν «εἰς τόπον καί τύπον» τῆς Κεφαλῆς, τοῦ Χριστοῦ. Ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» χαρακτηρίζοταν ἔτσι σέ σχέση μέ τόν Μητροπολίτη καί ὄχι σέ σχέση μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ἀπό τόν ὁποῖον ἐλάμβανε τήν χειροτονία καί τόν ὁποῖον μνημόνευε στήν θεία Λειτουργία. Ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία, πού εἰσήχθη πολύ ἀργότερα, πρέπει νά ἐρμηνευθῇ ὀρθόδοξα καί ὄχι πάντως ὡς διάσπαση τοῦ Συνοδικοῦ συστήματος καί ὡς «κακοκέφαλον» καί «πολυκέφαλον». Κάθε αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία πρέπει νά ἔχη σχέση μέ τόν Οἰκουμενικό Θρόνο.

Κάθε διάσπαση από τό συνοδικό καί ιεραρχικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ παύση τῆς μνημονεύσεως τοῦ Πρώτου στήν θεία Εὐχαριστία εἶναι σχίσμα καί αὐτό γίνεται ἀπό φιλαρχία καί ἀλαζονεία, ἐκτός καί ἄν ἐκεῖνος ὑπέπεσε σέ αἵρεση καί αὐτό ἐλέγχθηκε συνοδικά. Καί ἐπειδή «τάξις συνέχει τά πάντα καί τά οὐράνια, ἀλλά καί τά ἐπίγεια», αὕτη ἡ τάξη δέν μπορεῖ νά καταστρατηγεῖται στήν Σύνοδο-Σύναξη τῶν Προκαθημένων, γιατί τότε εἰσάγεται ἕνας ἄλλος ὄχι ἀγιοπατερικός, ἀλλά ἀντορθόδοξος καί ἐκκοσμικευμένος θεσμός, ἕνα οἶονεῖ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν!!

Ἰούνιος 2019

[ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ ΜΟΡΦΗ PDF](#)